

Hal zij gaan? Zal zij heden, ondanks de waarschuwing, haar voorlezing houden voor den kring van haar toehoorders, waarvan vele misschien meer worden aangesproken door de schoonheid der spreekster, dan door de verhevenheid van haar gedachten en den ernst van haar betoog? Want ja, ze weet het ook wel, — en als ze een woord gebruiken wilde van dien Nazaréner, dien ze veracht, omdat ze Hem niet kent, dan zou ze spreken van het werpen van paalen voor de zwijnen; — ze weet het ook wel, hoe enkele van de jeugd van Alexandrië slechts haar lessen volgen uit belangstelling, uit sympathie voor dat oude wonderbare Griekenland, waarvan zij een der laatste vertegenwoordigers is. Maar zij is gewaarschuwd geworden door één, die haar niet zoekt wegens jeugd en schoonheid, niet wegens den gloed van haar woorden, die in de oude taal der schoonheid bespreken en ontwikkelen wat daar gezongen en gedacht is in het Helleensche vaderland, van Homerus af tot Plato en Aristoteles; één, die haar zoekt, nadat hij opgevoed is door de monniken in de woestijnen van Nubië, en geen vrede, geen voldoening gevonden heeft voor zijn gemoed, noch voor zijn verontrust geweten. Hij kwam te Alexandrië, hij hoorde van de lessen, die Hypatia gaf, hij besloot één keer te luisteren, en terug kwam hij, Griek ook hij van geboorte en aanleg, terug kwam hij in de overtuiging, dat zijn dorst thans zou worden gelescht, dat thans zou worden voldaan aan de behoeften van zijn gemoed en zijn hart. Van zijn gemoed? — Het kan zijn. Maar van zijn geweten? Kwelijk is het te verwachten.

Dat deze haar waarschuwde, is een ernstig ding. Zij weet, dat hij haar trouw is; zij weet, dat hij de listen der monniken kent. En daarom, zàl zij gaan? . . .

We zijn in Alexandrië, lezer, in het jaar 415. Het Christendom, eeuwen lang verdrukt en vertrapt door Joden en Heidenen, heeft zijn zegetocht begonnen over de Romeinsche wereld. Reeds heeft Constantijn den schouder gebogen onder het kruis; reeds verklaarde hij — te kwader ure — het Christendom tot wat het in deze bedeeeling nooit en nergens zijn kan, tot godsdienst van den staat; reeds is de Romeinsche adelaar op de legerstandaards — dáár het eerst — vervangen door het kruis, het kruis als veldteeken voor wereldsche oorlogen; en, heeft zijn opvolger Julianus de Groote getracht, het Heidendom te herstellen in zijn glans en eere, hij heeft het moeten afleggen en erkennen, dat de Galileër overwonnen had. Thans zijn de keizers Christenen, en alle stadhouders, alle legerhoofden, allen, die eenig ambt willen bekleden in den staat, zijn eveneens Christenen; ze zijn gedoopt en dragen het schriftelijke doopbewijs in den zak als aanbevelingsbrief. Welk een verandering bij kort geleden, toen de Christenen voor de leeuwen werden geworpen tot verlustiging der schare! Of de verandering een verbetering was voor het inwendig gehalte van het Christendom?

Ook het oude Egypte onderging de verandering, Egypte, dat in lang vervlogen eeuwen zijn wijsheid liet afstralen op het kleine Griekenland, en geen waardiger dochter vond dan dat volk der Hellenen met zijn aanleg voor kunst en schoonheid. En juist nu in de laatste tijden, nu Rome door zijn machtigen arm alle volken had vereenigd tot één volk, nu Egypte vervallen was van zijn wijsheid, en Griekenland van zijn glans, nu was, wat in Griekenland nog vasthield aan de oude goden en de oude wetenschap, wat nog dweept met Socrates en zijn school, naar Egypte getrokken en had de hoogeschool van Alexandrië verrijkt met nieuw leven. Alexandrië, in de dagen waarvan wij

spreken, de geestelijke hoofdstad der wereld, de stad, waaruit het licht straalde tot in de landen der barbaren, zwart en geel en blond, in de afgelegenste hoeken der wereld.

Maar nu met de algemeene invoering van het Christendom, was Egypte ook juist het land geworden, waar dat Christendom het meest afweek van zijn oorspronkelijke gestalte. In de woeste streken aan weerskanten van den Nijl wemelde het van kluzenaars en monniken, die meenden Gode niet beter te kunnen behagen dan door te leven geheel tegen de regelen, die Hij zelf gesteld heeft voor het natuurlijke leven. Monniken, die de zittende houding veroordeelden als een toegeven aan het vleesch, monniken, die soms hun heiligheid zochten in het staan op een zuil, dertig jaren achtereen. Pilaarheiligen, geheel verschillend van den apostel, die zijn lichaam tot dienstbaarheid dwong, om de Gemeente des Heeren tot een zegen te zijn. Die monniken heerschten in Egypte; want al legden ze de gelofte af van gehoorzaamheid, 't was alleen een gehoorzaamheid aan hun oversten, niet aan de wettige overheid; heerschen moest de kerk over den staat. Wie stond aan het hoofd der monniken, had de macht in handen in Egypte, zoo hij zijn positie wist te gebruiken. En dat kon hij, Cyrillus, de opperpriester van Egypte.

Orestes, de stadhouder, zag dat met leede oogen aan; hoe meer de macht van Cyrillus toenam, des te meer slonk de zijne. Orestes was een Christen; hij kon zijn doopbewijs toonen, anders had hij immers geen stadhouder kunnen zijn in het Romeinsche rijk, maar Orestes was meer gehecht aan de zonnige godenleer van Griekenland dan aan de zelfkastijding en wereldverachting, die Christendom heette. Een heiden was hij in zijn hart; hij wist, dat het Egyptische volk over 't geheel zuchtte onder het juk der monniken en liever terugkeerde tot Apollo en Venus. Wat, indien ook de grooten, de ontwikkelden, zich weer wendden tot Griekenlands goden? Zou hij dat niet aanmoedigen, niet bevorderen? Zou hij het niet oogluikend toelaten, ja meer, zou hij het niet openlijk billijken, dat Hypatia, de schoone dochter van Theon, den wiskunstenaar, voorlezingen hield over de Grieksche wijsbegeerte, en dat de Alexandrijnsche jeugd, zij het dan alleen aangesproken door de schoonheid der professorin, in grooten getale haar hoorzalen vulde? Wie weet, als Egypte zich weer keerde tot het Heidendom, dan zou hij zich aan het hoofd stellen, het beroemde land van den Nijl losrukken van de Romeinsche macht, en zichzelf de kroon der oude Pharao's op het hoofd drukken! Wie weet, dan zou de schoone Hypatia misschien naast hem zitten op dien ouden troon!

Hypatia dacht daaraan niet. Wat gaf zij om macht en grootheid der wereld? Wat telde zij een troon, zij het die van honderd Pharao's? Zij had de goden lief. Voor haar waren de goden van Griekenland geen stomme beelden, geen menschen met bovennatuurlijke krachten, met menschenlijke deugden en menschenlijke gebreken en dwaasheden. Voor haar waren het de personificaties van al wat edel is en goed en schoon, van al wat er kostelijks was in de natuur en in de menschenziel; ja, diep doorgedacht, voor haar waren de goden slechts zinnebeelden van deugden en volmaaktheden, die toebehoorden aan één Persoon, aan dien Eënen, van wien haar dichter Aratus had gezongen: „Wij zijn van Gods geslacht!” Maar die dichters hadden hun diepe inzichten verbloemd, omdat het volk hen zoover niet volgen kon; zij hadden gesproken van goden en van helden, ze hadden in hun levendige fantasie verhalen verzonnen en legenden gevormd, goed voor het algemeen; doch onder die legenden en fabelen lagen waarheden, geestelijke waarheden verborgen, en die op te sporen, dat was de taak van den wijsgeer. Wat de blinde Homerus gezongen had van mannenmoed en vrouwenrouw, dat waren geen verhalen, eenvoudig, maar onnoozel, gelijk het domme publiek meende, het waren allegorieën, zinnebeeldige verhalen, en de taak van den wijsgeer was het, die waarheden te zoeken en bloot te leggen voor zoekende zielen. Dat was het, wat Hypatia elken dag deed in de hoorzaal van het museum, en

elken avond zat ze, starend over de schoone omstreken van het Nijldal, of opziend naar den ontzaglijken sterrenhemel boven haar hoofd, in haar kamer te peinzen over den waren zin van Ilias en Odyssea, of over de geschriften van Aristoteles en van Plato, haar geliefden leermeester.

Welk een strijd! Een Christendom, waarvan het fijne goud was verdonkerd, waarvan de kern, het Evangelie der zaligheid, reeds was overdekt, tot onkenbaar wordens toe, met het spinrag van menschelijke vonden, met farizeesche eigengerechtigheid en Joodsche werkeiligheid, — en daar tegenover een Heidendom, dat uit de fabelen der oudheid trachtte op te klimmen tot den God der schepping, doch onbekend met Zijn openbaring, en door de openbaring van wie Hem zeiden te kennen niet aangeemoedigd tot nader kennismaking. Dat Christendom vertegenwoordigd door hartstochtelijke monniken, door een eezuchtigen priester; dat Heidendom met tot eenigen woordvoerder een jonge vrouw, in wie de hartstocht der liefde zelfs nog niet was ontwaakt, en die van alle eezucht verre was. Wie zou het winnen?

Ja, als de wapenen gelijk waren geweest, dan hadden de twee beginselen kunnen worstelen om de overmacht. Maar Cyrillus, de kerkvorst, had gezegd tot zijn monniken: „Orestes wil door Hypatia tot heerschappij komen; de invloed van die vrouw moet worden gebroken.” En meer hadden de monniken niet noodig. Een complot was spoedig gesmeed; morgen als ze met haar gevolg van toehoorders naar het Museum schreed, dan zou zij sterven. Haar meest beminde leerling, de afvallige monnik, had haar zoeven gewaarschuwd. Wat zou ze doen? Zich wagen? Of thuis blijven, en Cyrillus in den waan brengen, dat hij overwinnaar was? Maar dan zouden, wie haar volgden, de zaak der goden verloren geven, en had zij hun niet dikwijls gezegd, dat sterven voor den wijze een daad was, die hij vreugdevol deed? Zoo die Galileër sterven kon voor zijn zaak, waarom dan zij niet voor de zaak der goden?

Zij is gegaan den volgenden dag. Haar leerlingen volgden haar, maar 't was te zien, hoe de stad reeds in ontroerde afwachting was. Eensklaps dringt een woeste bende havelooze monniken zich tusschen haar en haar geleiders; ze wordt gegrepen, gescheurd en gesleurd door de straten, die zich rood kleuren met haar bloed. Ze wordt een kerk binnengesleept, geplaatst voor het altaar, opdat het binnengestroomde volk de tooveres kan zien. Daar viel haar oog op het Christusbeeld aan den wand. Met uitgestrekte hand wees zij daarheen, als beriep ze zich van Zijn dienaren op Hem, in wiens naam zij zeiden te handelen. Doch een der monniken sloeg haar neder, en slechts een enkel gekerm verkondigde, dat zij gestorven was voor de goden. Haar lichaam werd verbrand en de asch in zee geworpen. Zóó overwon het Christendom in Alexandrië!

Totdat twee eeuwen later Omar, de Arabier, Egypte deed bukken voor den sceppter van Mohamed, en Alexandrië den Islam moest huldigen, nu reeds dertien bange eeuwen.

A. L.

* LETTERKUNDE. *

Oost — West — Thuis.

Een geacht man in ons Nederlandsch „Christelijk Letterkundig Verbond” heeft onlangs gezegd, dat het begrip „Letterkunde,” welbeschouwd, heel het gebied van het menschelijk leven en denken omvat. Bekend is ook, hoe wijlen Busken Huet, een schrijver van buitengewoon scherp verstand, geloofde, dat eens alle studie zich in die der letteren zou oplossen.

Dit is zeker: op dit gebied valt onbeschrijflijk veel en velerlei waar te nemen, te genieten en te leeren. Dat velen het niet inzien is louter uit onkunde. Dat die onkunde — soms gevonden waar men 't niet verwachten zou — ook haar vermakelijke zijde heeft, bleek eens in zekeren Zondagsschoolkring, waar een der onderwijzers zou voorgaan op een vergadering. Men zou zingen het bekende Gezang:

Waak, Christen, waak, blijf in 't geloof;
Dat niemand u die kroon ontroof!
Gedraag u manlijk, wees kloekmoedig, enz.

Toen de voorganger dit vers gelezen had, voegde hij er met een ernstig-goedmoedig gezicht bij: „Dien derden regel kunnen de zusters in ons midden natuurlijk kwalijk zóó zingen. Maar als zij met een kleine wending voor „manne-lijk” lezen „vrouwlijk” is er niets storends in.” (!) Of de zusters dien schranderen raad gevolgd hebben, weet ik niet.

Er zijn echter ook voorvallen en feiten van anderen en meer hartverheffenden aard op ons gebied; mede, ja allereerst wel waard vermeld te worden.

Zoo kwam onlangs van zeer betrouwbare zijde de mededeeling, dat bij het graven in de puinen van het oude Babylon een hoogst gewichtige ontdekking is gedaan. Gelijk bekend is, heeft men reeds een reeks van jaren door deze opgravingen ware schatten aan het licht gebracht voor de kennis der Oostersche oudheid, die in zoo nauw verband staat met de geschiedenis die het Oude Testament geeft, en met haar juist begrip, gelijk dat der profetie. Allerlei merkwaardige overblijfselen zijn uit Nebukadnezars stad aan het licht gebracht of blootgelegd: ontzaglijke bouwwerken, beelden van goden en vorsten, wapenen, huisraad, afbeeldingen en vooral ook beschreven, steenen tafelen die van veel, vroeger onbekends, uitvoerig spreken. Voor de kennis van en getuigenis voor de waarheid der Schrift is dit al mede van groote beteekenis (Zie o.a. mijn boekje: *De steenen van Assyrie*.)

In Babel ligt het puin van vele eeuwen opgehoopt, wellicht van twee, drie steden boven elkaar, gelijk b.v. bij Troye in Azië. Nu is er steeds dieper gegraven en men vermoedelijk thans gekomen tot de onderste laag, die der oorspronkelijke stad, in of bij welke, naar de Schrift meldt, ook de toren van Babel is gebouwd. Daar, diep, zeer diep in den grond zijn ook steenen met inschriften gevonden, in een taal, verschillend van de dusver bekende. De geleerden vermoeden nu, dat dit de taal zal zijn, die te Babel gebruikt werd vóór de spraakverwarring, dus de taal uit den tijd, toen „de gansche aarde was van eenerlei spraak en eenerlei woorden.”

Hoe verrassend dit ook klinkt, 't is geenszins onmogelijk. Dat in den tijd van Babels torenbouw reeds een geordende maatschappij bestond en men ook handwerken beoefende, bewijst de torenbouw zelf. Hoe ver men in die oude tijden reeds in de schrijfkunst en in veel meer was, blijkt telkens weer. Zoo kan het dan zijn, dat we aan het begin staan van een beslissende oplossing der groote vraag omtrent den oorsprong der talen, waarmee in nauw verband staat die van de eenheid des menschelijken geslachts door afstamming uit één menschenpaar, wat door het ongelooft zoo vaak is bestreden. Reeds moet uit de over-oude, nu ontdekte taal zijn gebleken, dat het woord *Adam* niet beduidt wat men meent, maar *de geschapene of gemaakte*.

't Is misschien niet overbodig hierbij op te merken, dat tusschen de talen zekere verwantschap bestaat. 't Is onjuist te gelooven, dat bij de verwarring der spraken plotseling de een deze, de ander gene taal sprak. 't Was een *verwarring* van het bestaande, geen nieuwe schepping. Als b.v. het Grieksche woord is *Thugater*, het Duitsche *Tochter*, het Engelsche *Daughter* en het onze *Dochter*, ziet elk de overeenkomst, die ook blijkt in *Pater*, *Padre*, *Père*, *Father*, *Vater*, *Vader* enz.

Van Babel naar Noord-Amerika is een groote sprong, vooral wanneer hij loopt over een 4000 jaren. We willen hem echter even doen, om ons zoo te overtuigen van de waar-